

УДК 342.7(477)

ЛАЗАРЄВ В. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-9468-0497>;

МАЛИНОВСЬКА Т. М.,

кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник

науково-дослідної лабораторії з проблем наукового забезпечення

правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-7713-7617>

ОСОБЛИВОСТІ ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Права і свободи людини і громадянина є фундаментальним надбанням людства, важливим елементом у процесі становлення й соціалізації кожного індивіда, адже дозволяють йому задовольняти свої потреби та реалізовувати власний потенціал у різних сферах суспільного життя. Ступінь їх гарантування визначає ступінь демократичного розвитку будь-якого суспільства. Особливе місце в системі прав і свобод людини і громадянина посідають конституційні права і свободи, які разом із відповідними обов'язками встановлено в основному законі кожної держави [1, с. 381].

У конституціях, як правило, зосереджено загально визнані та найбільш важливі громадянські (особисті), політичні, економічні, соціальні, культурні та інші права і свободи. У такий спосіб конституцієдавець визначає правовий статус людини і громадянина та регламентує діяльність усіх суб'єктів права. В українському законодавстві на конституційному рівні закріплено комплекс прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, реалізація яких забезпечує функціонування держави на демократичних, соціальних та правових засадах. Хоча конституційні права і свободи наділені найвищою юридичною силою, більшість із них не є абсолютними, адже їх здійснення може бути обмежене законом. Таке обмеження допускається в інтересах захисту здоров'я та моральності населення, національної безпеки, територіальної цілісності держави, прав і свобод громадян, а також для охорони громадського порядку, запобігання злочинів, з'ясування істини під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами отримати інформацію неможливо, попередження розголошення інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя [1, с. 381]. Проте, досліджуючи означене питання, слід звернути увагу на ту обставину, що обмеження основних прав і свобод в умовах особливих правових режимів визначаються відповідно до Конституції України [2], законів «Про правовий режим надзвичайного стану» [3] та «Про правовий режим воєнного стану» [4], а також інших законів України.

Розглядаючи особливості захисту прав людини в умовах воєнного стану, в першу чергу, варто з'ясувати, що ж слід розуміти під цим станом. У юридичній літературі та законодавстві України надається достатньо широкий перелік визначень цього явища. Зупинимося з на наступному підході: «воєнний стан – це особливий правовий режим, який устанавлюється в державі або в окремих її місцевостях. Уведення правового режиму надає особливі повноваження органам виконавчої влади, військовому командуванню, органам місцевого самоврядування порівняно з повноваженнями, встановленими їм законодавством для мирного часу, і створює необхідні умови для здійснення цих

особливих повноважень, а також концентрації всіх необхідних ресурсів для забезпечення оборони держави» [5, с. 10].

Слід зазначити, що запровадження особливого правового режиму завжди, зокрема воєнного стану, є потенційною загрозою для основних прав і свобод, саме тому чинне законодавство України містить низку важливих гарантій охорони прав людини. Зокрема, передбачені названим Законом обмеження конституційних прав і свобод громадян, які можуть бути застосовані за умов надзвичайного та воєнного стану, є вичерпними й розширеному тлумаченню не підлягають. Термін їх застосування не може перевищувати терміну, протягом якого триває надзвичайний чи воєнний стан. В умовах надзвичайного та воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, зазначені у ч. 2 ст. 64 Конституції України [1, с. 382; 2].

Так, відповідно надзвичайний стан може бути введено на строк не більш ніж 30 діб і не більш ніж 60 діб в окремих її місцевостях. У разі необхідності надзвичайний стан може бути продовжений Президентом України, але не більш ніж на 30 діб. Указ Президента України про продовження дії надзвичайного стану набирає чинності після його затвердження Верховною Радою України [1, с. 382; 3]. Однак є й гарантії прав людини і громадянина під час введення особливого правового режиму. Так, у разі дії надзвичайного чи воєнного стану це не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання, для будь-яких обмежень права на життя, на свободу думки, совісті, релігії в розумінні цих прав і свобод, прийнятому в Міжнародному пакті про громадянські й політичні права й у законах України. А будь-які спроби використати введення надзвичайного стану для захоплення влади або зловживання нею тягнуть за собою відповідальність згідно із законом [1, с. 382; 6, с. 111].

Зважаючи на введення військового стану у нашій державі, наріжним питанням сьогодення виступає налагодження зв'язку і чіткої взаємодії між усіма органами державної влади та посадовими особами при виконанні своїх обов'язків. Водночас, не можна допустити використання воєнного стану в Україні будь-якими силами у своїх політичних інтересах, у т. ч. з метою скасування виборів або перенесення їх термінів. За умови дотримання цих вимог воєнний стан, що запроваджено в Україні мінімально позначиться на обмеженні прав громадян України та фактично не зачіпатиме їх інтереси та повсякденний побут. В іншому разі може виникнути реальна загроза гострої внутрішньої кризи в країні з непередбачуваними наслідками.

Підбиваючи підсумки, маємо зазначити, що у сучасному світі застосування обмежень прав і свобод людини є одним з ґрунтовних елементів взаємовідносин людини з державою. Це здійснюється з метою знаходження компромісу між суспільством і державою, яке проявляється у захисті особи, прав і свобод інших осіб від свавілля. В Україні ця теза закріплена на рівні Конституції у статті 23. Тому обмеження основних прав і свобод особи являє собою правомірне, цілеспрямоване кількісне та (або) якісне применшення у процесі правореалізації тих можливих моделей поведінки (правомочностей), які складають основне право (свободу) особи, з боку інших осіб. Воно має виключно законний, тимчасовий, цільовий, недискримінаційний, суспільно корисний характер і полягає у звуженні обсягу і змісту фундаментальних потенційних можливостей особи. Можливість обмеження основних прав і свобод людини державою передбачено фактично у всіх міжнародно-правових актах, які регламентують права людини й основоположні свободи. Кожен договір визначає межі можливих обмежень та вичерпний перелік підстав для них, а також установлює низку прав, які за будь-яких обставин не можуть бути обмежені.

Список бібліографічних посилань

1. Проць І. М. Окремі організаційно-правові механізми обмеження основних прав і свобод людини і громадянина за законодавством України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 381-384.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 22.04.2022).
3. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000 № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> (дата звернення 22.04.2022)
4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 22.04.2022)
5. Кириченко С. О., Лобко М. М., Семененко В. М. Щодо питання правового режиму воєнного стану і стану війни. *Наука і оборона*. 2019. № 2. С. 9-16.
6. Демків Р. Я. Конституційне право України : курс лекцій. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 332 с.

Отримано 23.04.2022

УДК 351.746.1(477)

ЛЕМЕШКО В. В.,

кандидат військових наук, доцент
провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький);
 <https://orcid.org/0000-0002-2664-7238>;

БАРАТЮК В. І.,

кандидат військових наук, доцент,
доцент кафедри прикордонної служби
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький);
 <https://orcid.org/0000-0002-8851-3606>;

ЛЕМЕШКО О. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник начальника кафедри іноземних мов
Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький);
 <https://orcid.org/0000-0001-8893-4366>

ПОГЛЯДИ НА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Ситуація, що існує в Україні з 2014 року, ескалація, яка відбулася 24 лютого 2022 року, а саме повномасштабне вторгнення збройних сил росії та звичайні добросусідські відносини з країнами Європейського Союзу (ЄС) вимагають від відомства Державної прикордонної служби України (ДПСУ) готовності виконувати різні завдання, як правоохоронні так і оборонні. Це в свою чергу спонукає до пошуку раціональної моделі підготовки персоналу ДПСУ, яка б відповідала стандартам НАТО та Уніфікованій програмі підготовки представників прикордонних відомств країн ЄС (УПП) (Common Core Curriculum for Border Guards Basic Training in the European Union). Дана модель підготовки повинна відповідати існуючим та можливим загрозам і ризикам, які є в Україні.